

Det nukleare dilemma

Atomvåbnene er mere end nogensinde blevet et middel til at opnå politiske mål. Hvis man har atomvåben, er man fredet, og en stat kan opnå væsentlige fordele ved forhandlingsbordet, hvis den stiller i udsigt, at ville skaffe sig af med dem.

Af Mads Fleckner, stud.scient.pol.

"FN har i år alvorligt fejlet på to punkter," udtalte generalsekretær Kofi Annan for nylig. Det ene punkt drejede sig om de fejlslagne ikke-spredningsforhandlinger (NPT), der fandt sted i maj måned. FN må da nøjes med at afstive sig ved det (vejledende) responsum, som Den Internationale Domstol i Haag i 1996 – på foranledning af FN's Generalforsamling – gav om atomvåbnene. Brugen af dem ville stride mod folkeretten, mere præcist FN-pagtens almindelige forbud mod brug af væbnet magt, hed det, men domstolen kunne ikke afvise, at brug af disse våben kunne være folkeretsmæssig, hvis en stat ville forsvare sig mod aggression.

Domstolen nøjedes med at konstatere, at "der eksisterer en forpligtigelse til at stræbe mod gensidig tillid og optage forhandlinger, der skal lede til nedrustning af atomvåbnene under streng kontrol fra international side." Den anden aktuelle skuffelse, FN har lidt, var de skibbrudne forhandlinger om en gennemgribende reform af verdensorganisationen.

Det nukleare landskab af i dag fremviser mere end 30.000 atomvåben fordelt på ni lande. 95 procent af disse våben befinder sig i USA og Rusland. 46 lande har adgang til fissilt materiale og den teknologi, hvorved man kan fremstille atomvåben. Mere end 4.500 sprænghoveder verden over er i højeste beredskab og klar til at blive affyret. Der er mere end tre millioner ton højt beriget uran og plutonium i verden, og halvdelen af det befinder sig i den tidligere Sovjetrepublik under ringe beskyttelse og korrupsionsindbydende forhold. USA bruger endvidere 100 millioner dollars (ca. 500 mio. kr.) om dagen på sine atomvåben. I i perioden mellem 1940 og 1998 således 5.700.000.000.000 dollars.

Fra regionale spændinger til national sikkerhed

Selv om mange vil mene, at en altomfattende atomkrig er mindre sandsynlig nu efter Den Kolde Krigs ophør, rummer de regionale spændinger og konflikter mange steder dog en potentiel risiko for, at atomvåben i et eller andet omfang vil blive taget i brug. I flere tilfælde er afskrækkelsesretorikken allerede en del af de politiske ytringer, og en del af *politiseringen* af atomvåbnene. Senest i juli ytrede en højtstående kinesisk general, at Kina ikke ville tøve med at bruge atomvåben mod USA, hvis det blandede sig i Taiwan-spørgsmålet (Dette var dog ikke i en officiel regeringserklæring).

I tilfældet Iran, der er det varme emne lige nu, viser der sig et klart billede af hvad spillet drejer sig om. Hvis man ser på Irans placering i det politiske landskab, kan man nemt forstå dets overvejelser om at anskaffe sig atomvåben - der selvfølgelig ikke er officielt formuleret. På samme vis med Israel, som man mener, har 100-200 stk. Begge lande ligger relativt politisk isoleret, og for Irans vedkommende er USA kommet uhyggeligt tæt på med sine engagementer i Afghanistan og Irak.

På samme tid sender USA et klart signal om atomvåbnenes politiske værdi ved at acceptere Indien som atommagt, forholde sig passivt overfor Pakistan, og omvendt lange hårdt ud over for Nordkorea og Iran (der i dette tilfælde har erklæret kun at have fredelige formål). Alt sammen i en

opdeling af "slyngelstater" og "allierede" som et led i strategien i "krigen mod terror". Det budskab, der klarest skinner igennem, virker modsat hensigten: hvis man har atomvåben, er man fredet; ingen atommagter er nogensinde blevet angrebet.

Det globale nukleare mareridt

Spørgsmålet er så om hvorvidt og i hvilket omfang, regionale spændinger kan lede til spredning af atomvåbnene samt anvendelse af disse. Som en potentiel mulighed af værste slags gemmer der sig et tænkt nukleart mareridt, der som en konsekvens af svigtende internationale aftaler får et globalt omfang: Nordkorea påbegynder prøvesprængninger, og Sydkorea følger trop. Japan konverterer dele af sin civile atomenergisektor til et betydeligt atomvåbenarsenal, der uundgåeligt fremtvinger en kinesisk modreaktion af samme, eller større kaliber. Indien, Pakistan og Rusland reagerer følgende med lignende oprustninger.

Iran trækker sig ud af ikke-spredningsaftalerne og påbegynder prøvesprængninger. Israel offentliggør størrelsen af sine atomvåbenlagre i en afskrækkelsesmanøvre, hvorefter Egypten og Saudi-Arabien påbegynder prøvesprængninger. De tidligere sovjetrepublikker overvejer deres muligheder og tilstræber at få atomvåben. Atomvåbenlagrene verden over vokser drastisk, ligesom antallet af våben på 'fire-on-alert-status'.

Som en medfølgende konsekvens af dette øges risikoen betydeligt for, at terrorister, ikke-statslige aktører og lokale oprørere får fat på disse våben eller fissilt materiale, og gør brug af det i storbyer og tætbefolkede områder samt i regionale konflikter. Endvidere øges risikoen for menneskelige og tekniske fejl proportionelt med en spredning. Således er der talt 32 falske alarmer og fejlfunktioner siden 1980, der blot involverede amerikanske atomvåben alene.

USA's nye strategiske overvejelser

I 2001 lancerede den nyindsatte Bush-administration en delvist klassificeret strategisk sikkerhedsplan, "The Nuclear Posture Review", der skulle imødekomme USA's rolle i den nye verdensorden efter den kolde krigs afslutning. Det var på flere punkter en radikal ændring i hidtidige strategier, og indeholdt som en væsentlig del en revurdering af de amerikanske atomvåben.

To faktorer gjorde sig særligt gældende i de nye strategiske overvejelser: opståen af fjendtlige stater med besiddelse af masseødelæggelsesvåben og de forbedrede relationer til Rusland. Den kraftigste af overvejelserne gik på, at konsekvenserne af afskrækkelse om gengældelsesangreb med atomvåben ikke var tilstrækkelige under de nye omstændigheder, og at man var nødt til at komme krige i forkøbet ved at kunne føre forebyggende krige (pre-emptive strikes).

Med de nye krav til amerikansk krigsførelse vil man udvikle en serie små taktiske atomvåben - de såkaldte 'Robust Earth Penetrators' og 'Mini Nuclear Bunker Busters', der skal kunne penetrere underjordiske bunkeranlæg, samt indgå i militærets arsenaler på lige fod med andre våben. I foråret lykkedes det ved andet forsøg at få bevilget 30 milliarder dollars (ca. 150 mia. kr.) i senatet til en opgradering af USA's atomprogram, hvor blandt andet disse nye atomvåben skal indgå.

Sort marked og nuklear terrorisme

En del af Irans fissile materiale stammer fra det sorte marked. I relation til dette afsløredes og dokumenteredes det i 2004, at der fandtes et sort marked for fissilt materiale og atomteknologi. "Faderen" til Pakistans atombombe, den nu fængslede Abdul Qadeer Khan, indrømmede at have forsynet Nord Korea, Iran og Libyen med materiale til fremstilling af atomvåben og atomenergi gennem 15 år. Hans handlinger, der ikke alene gjorde ham usandsynligt rig, gjorde også Pakistan til en

atommagt.

Men der er andre muligheder for terrorister end at anvende ”beskidte” bomber ved hjælp af materialer fra det sorte marked. Mange atomkraftværker, især i den tidligere Sovjetrepublik, er ikke tilstrækkeligt sikret mod angreb og uheld, og vil ikke kunne modstå flystyrt eller bombninger. Således rummer den del af det nukleare aspekt, der tjener til fredelige formål en række sikkerheds spørgsmål, der gradvist øges med efterspørgslen af energialternativer til de svindende oliereserver.

FN's lange seje træk

I 1968 tog FN de første initiativer til en global forhandling omkring atomvåbenproblematikken, og i 1970 kunne man indlede den første fem-årige ikke-spredningsaftale (NPT). Trods ikke-spredningsforhandlingernes manglende fremskridt, og det ofte kritiserede langsomme tempo, er det trods alt noget at man har dette forum til håndtering af problemet. Dette havde man ikke før 1970, og det er siden lykkes at få Libyen og Sydafrika til at *opgive* deres atomvåben. Trods den udbredte opfattelse at atomvåbnene faktisk har en stabiliserende effekt - som i tilfældet med Indien og Pakistan - forøges risikoen for tekniske eller menneskelige fejl proportionalt med spredningen af disse våben.

Således er der talt 32 falske alarmer og fejlfunktioner siden 1980, der involverede amerikanske atomvåben. At tale om spredning virker i nogens øjne som en overdrivelse, set i forhold til hvordan det kunne være gået. De oprindelige fem atommagter er blevet til ni på 60 år – et antal, der ligger langt under hvad man havde forestillet sig i atombombens spæde år. FN har altså i denne sammenhæng vist sig som en vigtig aktør til at begrænse antallet af atomvåben-besiddende lande.

Måske har Bombningen af Hiroshima og Nagasaki gjort, at der ikke i 60 år er blevet brugt atomvåben i internationale konflikter. Set i det lys er den negative arv blevet forvandlet til et positivt tabu, der gør brugen af atomvåben til den absolut sidste udvej.